Po-51

Redakcinė komisija:

ALEKSAS DABULSKIS
SIGITAS GEDA (pirmininkas)
JONAS JUŠKAITIS
VYTAUTAS RUBAVIČIUS
JUDITA VAIČIŪNAITĖ (sudarytoja)

Dailininkas
LINAS SPURGA

888.21
S Po-51

Ct 171510

91. 377. 7

S LRB
1

Lietuvos nacionalinė M.Mažvydo biblioteka

F 99/3825

P $\frac{4701000000-069}{M852(08)-91}$ 99—91

ISBN 5-415-00781-4

© Sudarymas, Judita Vaičiūnaitė, 1991

Algirdas Julius Greimas

Una salus victis

Aleksys Churginas buvo lietuvis patriotas. Kalba yra žmogaus tėvynė, ir vargu ar rasi kitą tokį, kuris būtų taip mylėjęs, puoselėjęs, taip gerai pažinęs lietuvių kalbą, būtų jai tiek tarnavęs, kaip jis. Šitoje paminklų statymo manijos epochoje tikiuosi atsiras koks nors kilnus Liudvinavas ar Balbieriškis ir jam paminklinę lentą nukalti.

Tą lentą reikėtų pakabinti Nežinomo Moksleivio padėkos vardan. Atsimenu, su kokiu vargu mes, gimnazistai, graibstėmės kelių vokiškų, prancūziškų, rusiškų žodžių, vildamiesi prisiliesti prie pasaulinės literatūros lobyno. O Churginas atėjo, atsisėdo penkiasdešimčiai metų prie savo rašomojo staliuko, ir štai jau kelios moksleivių kartos gali lietuviškame vertime laisvai skaityti Dante, Cervantes, Shakespeare, Molière, Goethe. Taip kultūra ateina į Lietuvą.

Patyrusiu žmonių tvirtinimu, jis, drauge su Vytautu K. Jonynu, priklausė Lietuvoje labiausiai nemėgstamų žmonių grupei. Ar tai yda, ar dorybė? Ne kiekvienas durnius gali priešų turėti, reikia dar pasistengti. Apie asmenybę juk galì spręsti tik pagal jo priešų vertę ir kiekį. Aleksys buvo reto išsilavinimo ir retos atminties žmogus. Jis nekentė kvailų banalybių, mėgo tiesą ir, kas dar pavojingiau, mėgo sakyti tiesą, o tai jau niekas nedovanoja. Jo sakomos tiesos, žinoma, buvo ne tos, kurias policija patikrina, o popierinės tiesos, surandamos istorijos archyvuose ir enciklopedijose. Jo gėlės – taip jis pavadino kadaise vieną iš savo eilėraščių – buvo *Popierinės Gėlės*, o ne *Blogio Gėlės*, kaip Baudelaire.

Aleksys Churginas buvo mano draugas: panašiais dalykais gėrėjomės, tais pačiais piktinomės, ir tai jau labai daug. Visi man sakė, kad jis svolačius, kelioms žvalgyboms tuo pat metu ar iš eilės tarnavęs: tuo jau jam per daug garbės suteikiama. Jis kažkodėl manė, kad jis „kytras“ ir svarbiausia – kitiems norėjo pasirodyti „kytras“. Atsimenu, kaip, rusam atgal grįžtant, jis paprašė iš manęs dviejų rūšių dokumentų: ir įrodančių, kad jis buvo antinacinės rezistencijos dalyvis, ir padedančių bėgti per Vokietiją. Su tokiais dvigubais popieriais net ir pats kytriausias galėjo įkliūti. Sako, jis įskundęs Drazdauską: bet šio piliečio Flaubert'o *Madam Bovary* vertimas buvo toks blogas, kad jis beveik vertas buvęs įskųsti kaip estetinis nusikaltėlis... O Churginas mylėjo grožį, ypač popierinį grožį.

Aleksys buvo originali asmenybė: jei netikėtumą galima laikyti viena iš šiuo metu vyraujančių estetinių kategorijų, savo gyvenimą jis išrašė kaip poeziją. Tačiau, šalia vertimų, jis nuolat rašė eiles, atsiųsdavo jas įdėdamas į laiškus, ir jaučiau, kaip jam reikėjo bendrakalbio pripažinimo. Pastaraisiais metais jis iš tiesų tapo tikru poetu: tą pripažinimą aš jam šįmet daviau, kaip pas-

kutinį patepimą... Keletą neseniai gautų poemėlių čia ir pridedu su jo paties post scriptum: „Tokius eiliuotus paistaliukus aš mintyse vadinu „postmodernistiniu retro“, o Pats – kaip? Gal tiesiog – durniavimu ar blūdijimu po didelių karščių...“ Lietuvių poezijoje tokio autentiško pasikalbėjimo su mirtimi dar nesu matęs:

Foliantas

Aš – bronzinė
Satyro statulėlė,
nuo knygų spintos
dirsčioju į miss
Matildą,
rudaplaukę vaško lėlę,
kuri ant sofos
miega stačiomis,
įsiklausau,
kaip man širdis tuksena,
skaičiuoju:
vienas, du, trys, keturi,
jaučiu, kad vis labiau
į ožį seną
darausi parėdus, –
pavakary
vėl mano šeimininkas
laukia svečio,
jis ima foliantą,
pamažėl
atverčia, sklaido,
stebisi, kodėl
drugys varinis
jo ramybę krečia.

Memuarai

Čia nostalgijos tavo
išsivadėję kvapai
vėl atgyja tarytum
vilnijančios pamario smiltys,
jos tave tebemyli,
bet tu abejingas tapai
jų širmėjančiai meilei,
kurios du geismai
išsipildys:
tu pabalsi taip pat
nuo gėlos ar nuo vėjo sūraus,
tu klajosi kaip jos amžinai
ir, pametęs pastogę,

žvelgsi tol tolumon,
kol tau akys bemiegės paraus,
o Paryžiuj pavasaris bus,
pumpurai ką tik sprogę
vėl dainuos apie tuos,
kurie kvapo net jų nebejus,
kurie niekad negrįš
pasakyti labanakt Luarai, –
nerašysiu eilių, atsidusiu,
prieš baigdamas jus,
mano kopų žilų,
mano Saulės kapų memuarai.

Dėžių baladė

Iš beržinių lentų (kad tiktai nepristigčiau vinių!)
aš kalu, aš kalu, aš kalu gigantišką dėžę,
jon sudėsiu vardus, kurių garsą tūžmingai miniu,
visa, visa, kas man raukšlėmis veidan įsirėžė,
jon sumesiu pajautų nuskarusių skutelius –
tai, kas buvo juokinga, graudu ar į posmą netilpo,
paskubom, sumaištingai suversiu į ją kas paklius –
Don Kichoto batus, pakaruoklio villoniško kilpą, –
kai gyvenimo mano šermukšniai raudoni pajuos,
į metus beržinius paskutinę aš vinį įkalsiu
ir naktėjančioj girioj prieš lietų palaidosiu juos,
kad girdėtųsi vien tik malda volungių liūdnabalsių.

Miserere

Eik šen, gerasis
mano Eskulapai,
pagydyk protą sergantį,
jam vis
vaidenasi,
tarytum krinta lapai
į ežerą,
pavirsta į žuvis,
jam rodos,
jog apaštalas ateina
su meškere
ir tol nenori jos
paleist,
kol mano sielą sužvejos, –
ore matau
kažką lankstaus ir leino,
nebeišlaiko
kūnas ant pečių

vandens naštos,
prisiminimai slegia
tave,
manoji dvasia tamsiarege, –
aš giedu MISERERE,
aš kenčiu.

O dabar siūlau (išsiblaškymui!) savo paskutinį paistaliuką:

Mano delčia jau baigia dilt, o tu vis
tokia pati, tu vis tokia pati,
kasdien retėja medžiai apsnigti –
ir kiekviena diena man kaip lauktuvės, –
aš tau prisiekiu, gedulo ugnie:
nebetikiu metaforom, vien skaičiai
evangelistai mano tebūnie,
ta jų tyli tiesa nutvieskia skaisčiai
galukelę – nelyginant anie
sietynai danguje, kurie apvirto,
į nežinią jį nešasi aklai
simboliniai arabiški ženklai:
Delčia. Verdenė. Karavanas. Mirta.

Juozas Mečkauskas

Vėjo nytys

Bangos jūros
kraujo potvyniai
sūkuriai begaliniai sugūra
rauda aštrios skeveldros šviesos
o aplinkui tamsa
siurbia mums kaulus
vėjas pastveria valtį
vėjas apglėbia mirtį
vėjas griebia tave ir mane
esam – mirksnis – išnykstam
vėjo balandžiai žydri
tupia tau ant peties
Mirtie
kaip akina tavo blyškumas
širdies begalinės ugnie
lengvas
vai lengvas tavo sparnas
aidi dvasia
tyruos
šnabždu aš
o vėjas čiuožia
uolos atbraila
ties bedugne